

Tammisunnuntain muistojuhla, Isokyrö 27.1.2020

Kunnioitetut sotaveteraanit, hyvät naiset ja herrat,

Hyvää Tammisunnuntain muistojuhlaa.

Kiitos kutsusta arvokkaaseen juhlaanne ja mahdollisuudesta pitää juhlapuhe.

Tammisunnuntain teema siirtää ajatuksemme runsaat sata vuotta taaksepäin runsaan kuukauden itsenäisenä olleen maamme alkuaskeliin. Kuten tiedämme, Pohjanmaalla oli aivan keskeinen rooli koko vuoden 1918 tapahtumien alkuhetkissä.

Tammisunnuntai-iltana kyröläiset suojeluskuntalaiset olivat kokoontuneet kunnantalolle. Maakuntaan oli levinnyt runsas viikko aiemmin hallituksen asevoimien ylipäälliköksi nimittämän Mannerheimin käsky aloittaa Pohjanmaan maakunnassa olevien venäläisten varuskuntien riisuminen aseista.

Ensi yönä kello kolme yllätettäisiin Ylistarossa venäläiset majoituksessaan.

Kyröläisiä tarvittiin kuitenkin kiivaammin Laihialla. Vaasassa päämajaansa pitävältä asevoimien johdolta tuli, alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen, yllättäen käsky Laihian suojeluskunnalle vallata Hulmin varuskunta jo Tammisunnuntai-iltana. Tämä mahdollistaisi myöhemmän Vaasan valtauksen.

Kyröläiset käskettiin apuun. Vapaaehtoisia ilmoittautui kaikkiaan 39. Jokainen sai kiväärin ja viisi patruunaa. He lähtivät hevosrekikyädillä innolla pitkään valmisteltuun ja odotettuun tehtävään. Itsenäisyyden nähtiin edellyttävän vieraan asevoiman riisumisen aseista.

Perillä todettiin, että laihialaisten valtaus oli pysähtynyt. Nyt kuitenkin kyröläisillä vahvistetun joukon yhteislaukaus karkotti venäläiset kohti Vaasaa. Vielä samana yönä kyröläiset olivat takaisin laihialaisten kyyditseminä kunnantalon pihassa.

Vaikka venäläisten aseistariisunta ja karkotus Pohjanmaalta sujui varsin nopeasti ja pienin taisteluin, edessä oli vielä pitkä tie itsenäiseen ja ehjään hyvinvointivaltioon.

Arvoisat kuulijat,

Edellisinä vuosina olemme juhlineet monen kansallisen instituution ja kansakunnan kannalta olennaisen toiminnan satavuotisjuhlia. Nämä virstanpylväät

tarjoavat oivan mahdollisuuden pysähtyä miettimään paikallista ja kansallista historiaa ja sen oppeja tälle päivälle ja tulevaisuudelle.

Juhlavuodet nostavat itseoikeutetusti korokkeelle aikaisempien sukupolvien velvoittavan perinnön. Uskon, että jossain vaiheessa historiantutkijat pysähtyvät pohtimaan mikä oli suomalaisen yhteiskunnan viisaus, kun Neuvostoliiton romahduksen jälkeisessä Euroopan liennytyksen ajassa osasimme säilyttää yhteisen maanpuolustustahdon ja -kyvyn.

Turvallisuusympäristön muutos epävakaampaan ja turvattomampaan suuntaan on herättänyt usean Euroopan maan arviomaan uudelleen yhteiskunnan turvallisuuden ja maanpuolustuksen tarpeen. Moni maa myös suunnittelee palauttavansa yleisen asevelvollisuuden, josta ovat aikanaan luopuneet. Paluu vanhaan ja kerran purettuun ei ole helppoa.

Uskon, että yhteisenä koettu maanpuolustus ja yhteiskunnan turvallisuus sekä perinnetyö ovat keskeisiä syitä sille, että suomalainen yhteiskunta halusi ylläpitää itsemääräämiskyvyn kaikissa kriisitilanteissa muiden maiden purkaessa omiaan.

Maanpuolustus- ja perinnetyön kautta yhteiskunnan muisti mahdollisti laajemman näkökulman. ”Entä jos...” ei unohtunut.

Maanpuolustus on edelleen yhteinen asia. Tasavallan presidentin sanoin ”Me kaikki olemme maanpuolustajia.” Tällä mielestäni ylipäällikkö muistuttaa meitä perustuslain säätämästä maanpuolustusveloitteesta. Kuten tiedämme, miehille tämä toteutuu asevelvollisuutena, mutta meille kaikille maanpuolustusvelvollisuus tarkoittaa velvollisuutta osallistua yhteiskunnan turvallisuuden tekemiseen ja takaamiseen kukin omien kykyjemme ja taitojemme mukaisesti.

Maanpuolustuksen suunnittelukunnan viimeisimmän tutkimuksen mukaan selvä enemmistö kansalaisista eli 86 prosenttia, on itse valmis osallistumaan kykyjensä mukaan maanpuolustuksen eri tehtäviin, jos Suomeen hyökättäisiin.

Myös yleisen asevelvollisuuden kannatus on erittäin korkealla tasolla, kun kolme neljästä on sitä mieltä, että Suomessa tulee säilyttää nykyisenkaltainen yleinen asevelvollisuus.

On myös tärkeää, että edelleen noin kolme neljäsosaa jokaisesta miespuolisesta ikäluokasta lähtee suorittamaan varusmiespalvelustaan. Myös jo yli kahden vuosikymmenen ajan myös naiset ovat voineet suorittaa vapaaehtoisen asepalveluksen.

Henki on edelleen miekkaa vahvempi.

Toissa vuonna Puolustusvoimien 100 -vuotisjuhlaa vietettiin teemalla ”Maanpuolustus kuuluu kaikille”. Vuonna 1918 syntyi siis myös Puolustusvoimat. Itsenäisen maan synnyn kannata oli kovin luonnollista, että itsenäisellä maalla tuli olla oma sotaväki.

Mitään tiettyä virallista syntymähetkeä ei Puolustusvoimille voida historiasta lukita. Yhtenä päivänä asevoimien perustamiselle voisimme ajatella eilistä päivää, sillä 25.1.1918 Senaatti julisti Suojeluskunnat hallituksen joukoiksi. Itsenäinen Suomi ja sen asevoimat eivät olleet kuitenkaan vielä valmiita, kuten tiedämme.

Edelleen sadan vuoden ja kolmen sukupolven taakse tapahtumat herättävät tunteita. Vakaalle hyvinvointivaltiolle maksettiin kova hinta - sota.

Irtautuminen sata vuotta kestäneestä suhteesta emämaahan ei sujunut mutkitta. Syynä oli Venäjän valtiollinen tila. Neljä vuotta kestänyt maailmansota oli ajanut kansakunnan kaaoksen partaalle. Keisari oli kukistunut jo edellisen vuoden maaliskuun vallankumouksessa, jonka jälkeen väliaikainen hallitus ei saanut tilannetta vakautettua.

Aivan alusta kansamme ei tarvinnut kuitenkaan omaa taivaltaan aloittaa. Ennen sortovuosia olimme suurruhtinaskuntana saaneet tai pikemminkin hankineet jo paljon itsenäiselle valtiolle kuuluvia etuja, kuten parlamentaarisen päätöksenteon, koululaitoksen, postilaitoksen, jne... Näinä aikoina myös tämän koulun edeltäjä Ikolan kansakoulu sai ensimmäiset oppilaansa.

Olennaisena osana oma kulttuurimme oli myös kasvanut vahvistamaan kansallista identiteettiämme. Kalevala, Sibelius ja laaja kirjo kansallisesti merkittäviä maalareitamme oli tallentanut kansallismaisemamme ja kansallista identiteettiämme. Olimme kansana valmiita ottamaan seuraavan askeleen.

Autonomian päättäneet sortovuodet olivat osoittaneet meille mitä voimme menettää, jos emme tartu tilanteeseen.

Itsenäisyysjulistuksen sanoin: ”Tämän kautta on Suomen kansa ottanut kohdansa omiin käsiinsä, ja nykyiset olot sekä oikeuttavat että velvoittavat sen siihen. Suomen kansa tuntee syvästi, ettei se voi täyttää kansallista ja yleisinhimillistä tehtäväänsä muuten kuin täysin vapaana. Vuosisatainen vapaudenkaipuumme on nyt toteutettava; Suomen kansan on astuttava muiden maailman kansojen rinnalle itsenäisenä kansakuntana.”

Pohjanmaan ja pohjoisimman Suomen venäläisistä sotajoukoista vapauttamisen jälkeen päädyttiin tilanteeseen, jota pelättiin odottaa, sota kääntyi väijäämättä sisällissodaksi.

Molemmilla puolilla oli innokkaimmat asian kannattavat ja iso joukko mukaan lähteneitä asian puolesta tarmokkaasti taistelevia. Voimme pohtia olisiko sisällissota ollut vältettävissä ja millä keinoin. Voimme myös pyrkiä näkemään sadan vuoden taakse erotellaksemme enemmän ja vähemmän syyllisiä.

Samoin tammikuun ja toukokuun välistä kiistatta tyypilliseksi sisällissodaksi muodostuneita sotatoimia voimme kutsua vapaussodaksi, veljessodaksi, kansalaissodaksi, luokkasodaksi tai muilla väriä tuovilla ilmauksilla.

Toissa vuonna tehdyssä tutkimuksessa enemmistö kansalaisista halusi kutsuttavan sotaa sisällissodaksi. Näin toimii myös maamme johto. Sisällissota on vakiintunut ilmaisu tämän tyyppiselle konfliktille eri puolilla maailmaa.

Onneksemme Suomessa on riittävästi historian tutkimusta, jonka perusteella jokainen voi luoda oman käsityksen tapahtumien kulusta ja vapaassa maassa sen ilmaista.

Oman paappani vapaussota alkoi Tammissunnuntai-iltana Hulmin hangilla, josta matka jatkui Pohjanmaan venäläisestä sotaväestä vapautuksen jälkeen Ruoveden, Kalevankankaan ja Tampereen jälkeen aina Viipuriin saakka. Paapalle se oli vapaussota. Hyvä näin.

On ymmärrettävää, että nämä itsenäisen isänmaan alkutaipaleet herättävät edelleen tunteita, erityisesti niissä perheissä joissa sodan julmuus koettiin ankarimmin. Tutkimusten mukaan tämä satapäiväinen sota vaati uhrina prosentin sen hetkisestä väestöstämme. Erityisen surullista oli se, että vain pieni osa uhreista tuli taisteluissa kaatuneina. Erään arvion mukaan itse sodan lisäksi molemmin puolisen terrorin uhrin nousevat yli 10 000 hengen. Synkin luku tuli vankileireiltä. Siellä kuoli tauteihin ja aliravitsemukseen peräti 13500 suomalaista.

Kova ja surullinen hinta itsenäiselle Suomellemme.

Monessa perheessä muistetaan edelleen näitä uhreja, jotka antoivat kalleimpansa yhteisen asian puolesta. Suru ja haikeus ovat ymmärrettäviä, mutta kauna ja katkeruus eivät vie yhteistä asiaamme eteenpäin.

Olisiko sata vuotta ja kolme sukupolvea riittävän pitkä aika hyväksyä tapahtunut osaksi itsenäisen Suomen ja sen hyvinvoinnin kehitystä, kunnioittaen annettuja uhreja ja koettuja suruja.

Arvoisat kuulijat,

Vuoden 1918 kesällä aloitettiin siis myös itsenäisen Suomen asevoimien rakentaminen. Verisen sodan repimän maan asevoimien alun muodosti luonnollisesti Suojeluskuntien pohjille rakennettu valkoinen armeija. Alusta saakka kuitenkin lähdettiin rakentamaan asevoimia Suomelle, ei vain Valkoiselle Suomelle.

Silloin ei vielä tiedetty, että maallamme oli vain kaksikymmentä vuotta aikaa rakentaa ja varustaa, käytännössä tyhjästä, armeija suojaamaan itsenäisyyttä. Armeija, jonka tehtävänä olisi pysäyttää yksi maailman suurimmista armeijoista. Sen se teki. Jälleen kerran kyröläiset nuoret kokoontuivat, tällä kerralla Pohjankyrön talolle, valmiina puolustamaan meidän tulevaisuuttamme.

Talvisodan ihmettä ei rakennettu niinkään hyvin varustellulla armeijalla, vaan henkisesti vahvalla puolustuksella. Koko talvi- ja jatkosodan sitkeä puolustusta tarkasteltaessa, voidaan sanoa, että maata puolustettiin yhdessä. Sitkeä puolustus ulottui rintaman etuvartiosta jokaisen tehtaan, tuvan ja kaupunkilaiskodin kautta poliittiseen yksituumaisuuteen saakka. Ei ollut kahtia jaettua kansaa, eikä mieltä.

Heti sisällissodan päätyttyä, viidentenä toukokuuta 1918, Maalaisliiton silloinen keskeinen johtaja, tuleva presidenttimme, Kyösti Kallio puhui Nivalan kirkossa. ”Meidän on luotava sellainen Suomi, jossa ei ole punaisia eikä valkoisia, vaan ainoastaan isänmaataan rakastavia suomalaisia, Suomen tasavallan kansalaisia, jotka tuntevat olevansa yhteiskunnan jäseniä ja viihtyvät täällä”.

Vastaavia valtiomiehen ääniä kuultiin useita. Ääniä, jotka näkivät surun, koston ja riidan yli.

Samoin kuin Suomen itsenäisyys ja kansallinen hyvinvointi ovat yhdessä tehtyjä, niin samaa voidaan sanoa Suomen puolustuksesta. Suomen puolustus ei ole sama kuin Puolustusvoimat organisaationa, vaan se on koko kansan vakaa halu ja tahto luoda vakautta ja turvallisuutta, jolle tulevaisuutemme voimme rakentaa. Yhteiskunnan turvallisuus ja maanpuolustus ovat siis laajempi kuin vain sotilaallinen maanpuolustus.

Yhdessä tekemisen perinnettä on jatkettu koko itsenäisyytemme ajan. Maaliskuussa 1960 puolustusneuvosto, nykyisen UTVA:n edeltäjä, pysähtyi miettimään mikä oli sotien opetus suomalaiselle yhteiskunnalle. Huomattiin, että eri organisaatiot, jotka sodan aikana yhteiskunnan toiminnoista lopulta vastasivat, eivät olleet varautuneet tehtäviin-

sä. Tästä seurasi, että valtiovallalle kertyi hoidettavaksi lukuisia sellaisia tehtäviä, joita se ei normaalioloissa hoitanut. Tästä saatiin kaksi opetusta: rauhan ajan toimijat tulee jatkaa myös kriisiaikana ja varautuminen kriisiin tulee tehdä hyvän sään aikaan.

Aloitettiin valmiussuunnitelmien teko ja –harjoittelut. Suomalainen kansainvälisesti uniikki kokonaisturvallisuuden malli sai alkunsa. Päätettiin, että kriisiin varautuminen ei voi olla vain hallinnon tehtävä, vaan kriisistä selviytymiseen tarvitaan kaikki yhteiskunnan sektorit: kansalaisjärjestöt, elinkeinoelämä, kirkko, poliittiset toimijat, kulttuurin edustajat ja luonnollisesti hallinto. Tällä varmistetaan yhteiskunnan kriisinsietokyky kaikissa tilanteissa. Jokainen toimija osaa oman roolinsa ja ymmärtää muiden toiminnan.

Tämä yhteiskuntamme kokonaisturvallisuuden malli on kansainvälisesti ihasteltu ja kadehdittu. Muualla ihmetellään kuinka vapaaehtoisjärjestöt, yritys-elämä ja hallinto pystyvät tekemään käytännön saumatonta yhteistyötä.

Muun muassa elinkeinoelämä on Suomessa kiinteä ja tärkeä osa maanpuolustusta. Meillä on tunnustettu ja tunnustettu yli 1500 huoltovarmuuskriittistä yritystä. Ne varautuvat yli oman liiketoiminnan jatkuvuudenhallinnan yhteiskunnan turvallisuuden takaamiseen, osin vapaaehtoisesti.

Edellä kuvaamani johtaa pohtimaan, että yhtä lailla, kun Puolustusvoimat organisaationa täytti toissa vuonna sata vuotta, täytti sata vuotta kesällä 1918 syntynsä saanut puolustuksemme, jossa me kaikki olemme mukana.

Itsenäisyytemme ja hyvinvointivaltiomme luomiseen on tarvittu kaikki historiamme käänneet. Tammisunnuntain jälkeen sukupolvet on tehnyt viisasta ja uutteraa työtä. Paljon menestykseemme vaikuttavia urotekoja jää helpolla huomaamatta: kunnallisvaalit jo vuonna 1918, eduskuntavaalit 1919, oppivelvollisuus 1921, ja niin eteenpäin.

Pienessä maassa sekä maanpuolustus että yhteiskunnan turvallisuus ovat kaikkien yhteinen asia. Yksituumaisuus näissä asioissa ulottuu myös poliittiseen päätöksentekoon, kun kyseessä on Suomen turvallisuus.

Arvoisat kuulijat,

Voimme olla nöyrän kiitollisia siitä, että edeltävät sukupolvet ovat rakentaneet meille vapaan hyvinvointi Suomen, joka lukemattomilla mittareilla on maailman paras maa asua. Meidän tehtävä on vartioida soihtua vuorollamme.

Turvallisuus on hyvinvoinnin ytimessä. Ei ole hyvinvointia ilman turvallisuuden tunnetta.

Ylipäällikömme itsenäisyyspäivän sanoin: ”Itsenäisyys on paitsi lahja, niin myös tehtävä. Pitämällä Suomi ja suomalaiset hyvinvoivina ja maamme turvallisenä elää, varmistamme kyvyn tehdä valintoja omista lähtökohdistamme jatkossakin. Näin osoitamme myös kunnioituksemme aikaisempien sukupolvien työtä ja uhrauksia kohtaan.”

Palaan vielä lopuksi 102 vuotta sitten näihin aikoihin Kyröön kunnantalolle kokoontuneisiin nuoriin miehiin.

Voi olla, että heillä ei ollut kovin selkeää ymmärrystä yhteiskunnan tilasta. Saattaa olla, että he eivät tieneet, että edellisenä päivänä Helsingissä punakaartit olivat nostaneet punaisen lyhdyn työväen talon torniin vallankumouksen alkamisen merkiksi tai että Svinhufvud neuvotteli edelleen venäläisten kanssa joukkojen vetämisestä Suomesta ja kansanvaltuuskunnaksi itsensä nimittämä punaisten hallituksen kanssa.

Sen sijaan he olivat varmasti tietoisia kuukauden vanhasta itsenäisyysjulistuksesta ja heidän aikaansa leimanneesta epävarmuuden ajasta.

He olivat kokeneet venäjänvallan ajan lopun epävakaa otot ja entisen emämaan asevoimien epäasiallisen käytöksen ja sekaannuksen. Isossakyrössä oli edelleen pakkomajoitettuna venäläisten linnoitusjoukkojen mittauspartioita. Epäoikeudenmukaisuuden tunnetta on varmasti lisännyt linnoitustyöhön ja muuhun venäläisen sotaväenpitoon kohdistuneet elintarvikkeiden pakko- luovutukset.

Varmasti heillä oli mielessä ja muistissa joulukuun viimeisen päivän ylistarolaisten kanssa pidetty yhteisharjoitus ja paraati kirkonmenojen jälkeen joen jäällä Heikkoolassa.

Näihin kokemuksiin peilaten on helppo heijastella tuntemuksia kolmen sukupolven taakse ja ymmärtää nuorten palvelusalttius itsenäisyysjulistuksen kutsumana: ”...Suomen kansa on ottanut kohtalonsa omiin käsiinsä, ja nykyiset olot sekä oikeuttavat että velvoittavat sen siihen.”

Arvoisa juhlaväki,

Tammisunnuntain yksi keskeinen oppi on siis maan kohtalon omissa käsissä pitäminen. Hädän hetkellä ja arjessa meillä kaikilla on rooli ja tehtävä maamme turvallisuuden tekemisessä ja hyvinvoinnin kehittämisessä. Itsenäisyys on lahja ja tehtävä.

Hyvää Tammisunnuntaita kaikille! Kiitos!